

© Morten Gaustad

Kong Renes Høj

Stendysser og jættestuer

Langeland har mange jættestuer og stendysser. En stendysse stammer fra den tidlige bondestenalder og havde enten form som en kreds (runddysse) eller et rektangel (langdysse) med et eller flere kamre, som var enkeltmandsgrave. Jættestuerne opstod i den senere bondestenalder og var et rummeligt sten-bygget gravkammer med plads til flere lig. Øhavsstien passerer en jættestue ved Bukkeskov (15) og en langdysse nord for Kohave (15).

© Mette Johnsen

Tranekær Slot

Tranekær Slot

Slottet er kendt fra 1200-tallet som en kongeborg. Her er det hele: Borgbanker, slotspark, slotssø, voldgrave, vandmølle, ridebane, stalde og teater. Tranekær Slot knejser med sine okseblodsfarvede bygninger højt fra bakken over sin egen by, Tranekær. Mere end halvdelen af Langeland har hørt under slottet, hvorfra nogle af landets mægtigste mænd har huseret. Der er adgang til Slotsparken, som rummer et stort landart-område – TICKON. Her har over 20 danske og internationale kunstnere af høj klasse skabt forskellige værker af organisk materiale, som på forunderlig vis indgår i naturen. Se www.tickon.org. Slotsparken er oprindelig anlagt i såkaldt åben stil med spredte trægrupper. Derimellem var anlagt køreveje, hvor greven, også kaldet "Generalen", i begyndelsen af 1800-tallet kunne køre rundt og høre sit eget orkester spille militærmusik om aftenen.

Færdsel og ophold på stien

Øhavsstien er for vandrere og markeret med afmærkningspæle hele vejen. På din tur beder vi dig vise hensyn og overholde nedenstående.

Hele stien er åben for færdsel fra solopgang til solnedgang.

Hunde skal føres i snor.

Færdsel er på privat ejendom. Tag hensyn til ejerne, vær hensynsfuld, og smid ikke affald.

Teltovernatning skal foregå på lejr- eller campingpladser

I tilfælde af jagt kan stien være lukket, men du vil på stedet blive informeret om en alternativ rute.

Transport

Du kan komme rundt på Langeland med FynBus. Se køreplaner på www.fynbus.dk eller tlf. +45 6311 2233. Der er færgeforbindelser Spodsbjerg-Tårs, Rudkøbing-Strynø og Rudkøbing-Marstal.

Overnatning

Ønsker du information om overnatningsmuligheder, kan du finde disse på www.langeland.dk eller tlf. +45 20 130 250.

SHORES Langeland

SHORES Langeland videreudvikler de mange hotspots for vandaktiviteter, der er langs kysten på Langeland og Strynø. Langeland har en kystlinje på 152 km og helt unikke kyster til lystfiskeri, undervandsjagt, kajak, SUP, surf og dykning. Se mere på www.shores-langeland.com.

Geopark Det Sydfynske Øhav

Langeland er en del af Geopark Det Sydfynske Øhav. Geopark Det Sydfynske Øhav bruger områdets særegne geologiske dannelseshistorie, natur og kulturhistorie til at skabe fælles identitet og rammer for bæredygtig udvikling. Det Sydfynske Øhav udgør et oversvømmet istidslandskab i international særklasse. På Langeland finder du det internationalt anerkendte geosite; Ristinge Klint, ligesom vores hatbakker er et unikt fænomen.

Geopark Det Sydfynske Øhav er fortællingen om den dramatiske havstigning omkring Sydfyn og øerne i forlængelse af den sidste istid for over 11.000 år siden. Havstigningen skabte Øhavets 55 øer og holme, og den særlige natur, der siden har været forudsætningen for hele områdets eksistens og for de utallige muligheder for naturoplevelser og aktiviteter under åben himmel. Se mere på www.geoparkdetsydfynskeohav.dk.

GEOPARK
DET SYDFYNSKE ØHAV

Øhavsstien

Lohals - Tranekær - Stengade Strand

29 km

Kort 5

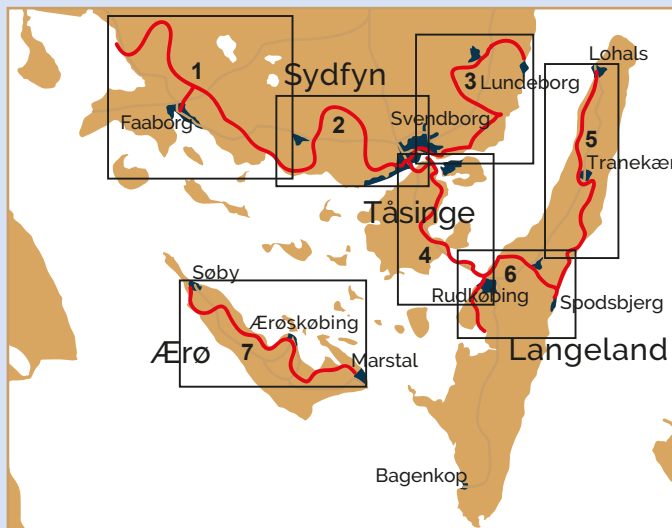

Oehlenschläger bogen ved Stengade

Øhavsstien fra Lohals over Tranekær til Stengade Strand – ca. 29 km
Stien begynder i Lohals og er de første mange kilometer præget af havet og stranden ned langs Langelands vestkyst med smukke havkig fra toppen af høje kystklinter. Fra Kohave løber stien tværs over øen gennem Tranekær By til Langelands mere flade østkyst med den smukke Stengade Strand. Folderen beskriver med udgangspunkt i Lohals nogle af de seværdige oplevelser undervejs.

En oplevelse for vandrere

Øhavsstien er en 220 kilometer lang trampesti, som omkranser Øhavet og binder Geopark Det Sydfynske Øhav sammen. Stien går fra Faldsled på Sydvestfyn til Lundeborg på Østfyn. Fra Lohals, over Rudkøbing, til Henninge Nor på Langeland og videre fra Marstal til Søby på Ærø.

Oversigt over Øhavsstiens forløb med angivelse af de 7 folderkort

1 Lohals

Fred, ro og rekreation har overtaget byen, der forhen var en driftigt søfarts-, færge- og fiskeriby. Dampskibe lagde til i havnen, og byen tiltrak omkring år 1900 mange turister, der tog ophold på badehotellerne. I 1998 lukkede færgeruten til Korsør, men en ny udvikling er nu i gang. De senere år er havnen og havnepromenaden renoveret og her ligger også byens nye kulturhus, Banjen.

Vestre Stigehave

De sorte egern

2 Vestre Stigehave og de sorte egern

Havnen og havet er udgangspunkt for Lohals udvikling gennem tiden. Men også de bynære skove havde betydning, da de forsynede Lohals med træ, som blev brugt til både og til udskibning. Nordstranden 500 meter nord for byen er en skøn badestrand med frit udsyn til Storebæltsbroen. Her finder du også Vestre Stigehave, en smuk, urskovslignende skov med smukt kig til havet og en fin shelterplads. På Langeland kaldes skove ofte for "haver". Skovene på Nordlangeland var engang ejet af kirken; Fyns Stifts Haver ændrede sig over tid til Stiftets Haver, og i dag er navnet: Stigehaverne.

I de nordlangelandske skove har der siden 2012 været sorte egern. Langeland har i mange år ikke haft en bestand af egern og var derfor et oplagt sted at udsætte sorte egern i et forsøg på at bevare en dansk bestand. Andre steder i Danmark lever de røde og de sorte egern i samme områder og vil derfor på sigt blande sig og de sorte egern vil forsvinde. Men den isolerede bestand af sorte egern på Nordlangeland trives og sørger for artens overlevelse.

3 Det fynske Atlantis

I havet vest for Lohals er det muligt at ane en sandbanke der stikker op over havet. Det er "Smørstakken", der engang var bevosket med græs. Længere mod nord ligger andre grunde, de fleste er undersøiske rev. De er alle skabt af den gletsjer der i istiden skød op gennem Storebælt. I kanten af istungen blev aflejret materiale. Ni km mod nord ligger revet Vresen. Det bliver mindre og mindre og er i dag så lavt, at det ikke mere kan ses fra Øhavsstien. Tidligere boede der fiskere på denne ø.

4 Gadekær

Langeland har ca. 50 gadekær. Gadekær er oprindelig betegnelse for et kær (et naturligt eller gravet vandhul) i landsbyens fælles gadejord. Gadekær har, ud over naturmæssige og kulturhistoriske værdier, ofte også en stor rekreativ betydning og har fungeret som samlingssted for landsbyen. Næsten alle landsbyerne på Langeland har, eller har haft, et eller flere gadekær. Ofte er gadekæret – eller "byens vanding" – landsbyens ældste anlæg og udgangspunkt for byens placering i landskabet fordi gadekærene blev anlagt, hvor der var trykvand eller kilder, der kunne tilføre rent og friskt vand hele året. Gadekæret var stedet for mange aktiviteter og byens branddam.

Planter i gadekær

Langelandssundet

5 Et sårbart hav

Havområdet mellem Langeland og den fynske østkyst hedder Langelandssundet. Det er et sårbart havområde, der hvert år er i fare for at blive ramt af iltsvind. Det opstår, når havets alger dør og falder ned på bunden. De bakterier og dyr som "æder" de døde alger bruger ilt. Er der ekstra mange alger, og dermed mange forrådnelsesbakterier, bruges al ilt ved bunden. I værste tilfælde må fisk og andre dyr flygte eller dø. I farvandet kan man nogle gange være heldig at se marsvin. Denne lille hval kan ses, når den bryder vandoverfladen for at trække vejret.

6 Sten fortæller historie

Lige syd for Dageløkke kan du på stranden se ledeblokke. Det er sten som gletsjerne har ført med sig i istiden. De er så karakteristiske, at de kan spores tilbage til deres oprindelsessted.

Medicinhaverne i Tranekær

7 Teglværker ædt af havet

Ser du godt efter langs kysten, kan du – ca. 1 km syd for den lille skov Travens Vænge – se rester af teglsten på stranden. Flere steder blev den fede lerjord på Langeland brugt til mursten og helt tilbage i middelalderen blev der opført teglovne der i dag er skredet i havet.

8 Egeløkke - et lille paradis

Fra kysten fører en vej til parken ved Egeløkke, hvor du kan få et kikk ind i den smukke arkitektoniske perle fra empire-tiden. Park og landsted er privatejet uden offentlig adgang. Den nuværende bygning er fra 1890. Det var her den unge digter og forfatter N.F.S. Grundtvig i 1805 kom som huslærer. Han blev voldsomt, men ulykkeligt forelsket i godsejerens hustru, fru Constance Steensen-Leth og skrev kærlighedsdigtet "Strandbakken ved Egeløkke".

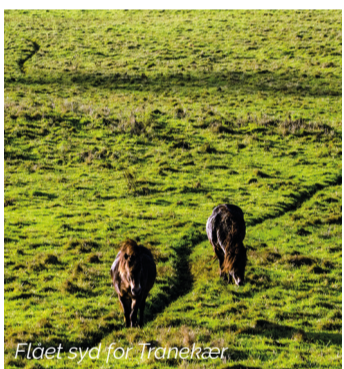
Egen ved Hesselbanke

Kig mod Tranekær Slot

9 Bakken med hassel

Hesselbanke er med sine 38 meter en af Langelands højeste hatbakker. Fra bakken har man en interessant udsigt dels mod "bagsiden" af Tranekær by, dels mod de store herregårdsmarker vest for byen, kantet af grønne skovbryn. Lige sydvest for bakken står et af øens mægtigste egetræer. Ordet "hessel" er langelandsk for "hassel", og bakken har navn efter, at den engang fortrinsvis var bevokset med hassel.

Flådet syd for Tranekær

10 Stenalderfolkets øhav

Det store fugtige engområde, Flådet syd for Tranekær, var for 9.000 år siden en stor lavvandet sø. På holme og næs havde jægerne sommerbopladser og med våben fremstillet af sten træ og ben jagede de rådyr, krondyr, vildsvin og muligvis også elge. I søen fiskede de gedder og i de arkæologiske fund afsløres også små pattedyr og fugle blandt byttet. Knogler fra hunde tyder på brug af jagthunde. I dag kan du opleve vilde heste på Flådet, ligesom ved Gulstav på Sydlangeland. Exmoor-ponyer står for naturplejen, når de afgræsser området. På visse tidspunkter af året kan Flådet være vådt og kræve ekstra gode støvler. Der henvises på stedet til en alternativ rute igennem Tranekær by.

Tranekær emmer af landsbyidyl

11 Tranekær

Landsbyen Tranekær rummer et enestående kulturmiljø med en særpræget natur, kulturskove, Tranekær Slot og de tilhørende marker med skovklædte hatbakker. Tranekær er samtidig en af Danmarks få velbevarede slotsbyer. Her boede funktionærer og håndværkere med tilknytning til slottet. Generallojtnant Frederik Ahlfeldt-Laurvig lod i 1800-tallet nordtyske arbejdere opføre slotsbyen med lærerseminarium, maskinfabrik og landets første sukkerfabrik. Læs mere om Tranekær Slot og TICKON i slotsparken på modsatte side.

12 Holms Mose – shelter ved Pæregård Strand

Hvis du tager en afstikker sydpå langs kysten, kan du overnatte i shelters smukt beliggende på kysten ved Pæregård skov. Book på www.bookenshelter.dk. Tæt herpå ligger også Holms Mose, som er et vådområde på ca. 30 hektar. Oprindeligt har området været drænet ved en pumpestation, men pumpen er nu stoppet og området oversvømmet. Området drænes ved naturligt udlob til havet og består af mosen, hvor der står permanent vand og et område med våd og tør eng. I mosen er der blandt andet lappedykkere, blishøns, hvidklire, viber og rørhøg.

13 Medicinhaverne

Medicinhaverne i Tranekær rummer Nordeuropas største samling af medicinplanter. Medicinhaverne drives af frivillige og består af snart seks runde temahaver, som hver er på 800m². I arboretet rundt om temahaverne vokser der flere end 80 forskellige slags træer. Ved alle planter findes beskrivelser af medicinske egenskaber og anvendelse gennem tiden samt levesteder. Senest er også "Børnernes medicinhave" kommet til, hvor børn kan få viden om planter.

14 Vådområde Botofte Skovmose

Vådområde, på ca. 70 hektar, øst for Tranekær. Øhavsstien går igennem den sydlige del. Området er privat ejet, der er derfor ikke adgang udenfor de etablerede stier. Det er muligt at følge stranden mod nord ved og op til Østrig. Derfra kan man via offentlig vej komme rundt om skovmosen. Der er flere steder fantastisk udsigt over vandfladerne. Turen er ca. 5 km.

15 Bukkeskovens Syvsover

I skovens krat og skovbryn trives Danmarks eneste "syvsover". Den er bedre kendt som den lille bitte hasselmus - skønt den ikke er en mus. Denne sjældne art har Danmark forpligtet sig til at passe ekstra godt på via EU's såkaldte Habitatdirektiv. Det er muligt at tage en lille afstikker ved at gå til venstre, når du møder den offentlige vej. Efter godt 600 meter viser et skilt ind til en 6000 år gammel, dobbelt jættestue. Langs vejen ligger en allé af høje douglas grantræer, plantet i 1886, som gør vejen til en helt særlig oplevelse.

16 9000 spaniere

Skansen inde i skoven er én af de mange der blev opført rundt om i landet under Englandskrigene 1807-14. Her stod også en kanon, der kunne skyde langt ud over vandet og dermed bevare herredømmet i bæltet. Ingen ved i hvor stort omfang skansen indgik i krigen, men der berettes om dens rolle den 21. august 1808, hvor 9000 spanske soldater, der havde været på Langeland hele sommeren, skulle udsendes fra Stengade Skov og Spodsbjerg til engelske krigsskibe. Der var megen tumult og ståhej i Stengade Skov, og egnens bønder skulle levere 300 køer, 600 tønder rug og 8.000 pund saltet flæsk til spaniernes forplejning under hjemrejsen. Vand blev hentet i Stengade Sø.

17 Salten østerstrand

Det store, flerstammede, 200 år gamle bogetræ står helt nede ved stranden. Det hedder "Oehlenschlägers Bøg", fordi det siges, at det var her han skrev vor nationalsang, "Der er et yndigt land, det står med brede bøge - nær saltens østerstrand".

Mette Johnsen

Oehlenschlägers Bøg

18 Fredens diger

Diget ved skovbrynet er 200 år gammelt. Efter 1805 sluttede fæstebøndernes ret til at have husdyr i skoven. Danmark manglede træ til kongens flåde, hvorfor Danmarks skove nu kun skulle producere træ. Husdyrene blev holdt ude af digerne, så de ikke åd de små træer. Skovene blev en "fredsskov". Nogle skovdiger er dog sat af godsejerne for at holde på vildtbestanden. Der er således diger af jord med en groft eller stendiger rundt om næsten alle langelandske skove.

	Øhavsstien
	Sti (afmærket)
	Afstandsmarkering
	Seværdigheder
	Udsigtspunkt
	Turistinformation
	Parkering
	Toilet
	Busstop
	Kaffeplet
	Shelter
	Særskilt folder udgivet

